

Ukrayna-Rusya Kriz Sürecinin Finansal Performansa Etkisi: BİST Turizm Endeksi Uygulaması*

Sercan KIRIK^a & Diler TÜRKÖĞLU^b & Fatih KONAK^c

Öz

Rusya ile Ukrayna arasında 24 Şubat 2022’de başlayan savaşın tüm ülkeler üzerinde ciddi etkileri olsa da Karadeniz’de sınır komşu olan Türkiye üzerindeki etkileri daha belirgin olmuştur. Rusya ve Ukrayna’nın Türkiye ile olan ticari, ekonomik ve sosyal faaliyetleri bu süreçte etkilenmiş; özellikle turist sayıları ve dolayısıyla turizm gelirleri üzerinde dalgalanmalara neden olmuştur. Pandemi krizinin turizm üzerinde olumsuz etkilerinin gözlenmesinin ardından Ukrayna-Rusya Savaşı, Türkiye’yi turizm gelirleri açısından yakın zamanda etkileyen ikinci büyük olay olduğu ifade edilebilir. Çalışmada; BIST Turizm Endeksi’nde (XTRZM) yer alan firmaların 2020-2023 dönemi içerisindeki finansal performansı SWARA ve TOPSIS yöntemleri ile araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar yıldan yıla şirketler arasında önemli farklılıklar olduğunu; bu da sektör dinamiklerini ve her şirket için stratejik performans yönetiminin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler:
BIST Turizm,
SWARA,
TOPSIS.

JEL Sınıflandırması:
G10, Z33, C00

The Impact of the Ukraine-Russia Crisis on Financial Performance: Application of the BIST Tourism Index

Abstract

Although the war between Russia and Ukraine, which began on February 24, 2022, has had significant impacts on all countries, its effects on Turkey, a neighbor on the Black Sea, have been more pronounced. The commercial, economic, and social activities between Russia and Ukraine and Turkey were affected during this process, leading to fluctuations in tourist numbers and consequently tourism revenues. Following the negative impacts of the pandemic crisis on tourism, the Ukraine-Russia War can be considered the second major event to affect Turkey’s tourism revenues in the recent past. In this study, the financial performance of companies listed in the BIST Tourism Index (XTRZM) during the 2020-2023 period was investigated using the SWARA and TOPSIS methods. The results obtained show significant differences between companies from year to year, which highlights the sector’s dynamics and the importance of strategic performance management for each company.

Keywords:
BIST Tourism,
SWARA,
TOPSIS.

JEL Classification:
G10, Z33, C00

* 27. Finans Sempozyumunda sunulan “Ukrayna-Rusya Kriz Sürecinde Turizm Sektöründe Finansal Performans Değerlendirmesi” başlıklı bildirinin genişletilmiş ve son halidir.

^a Doktora öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkiye, sercankirik91@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2528-2617

^b Dr., Bağımsız Araştırmacı, Türkiye, diler.turkoglu@samsun.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5247-1590

^c Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Türkiye, fatihkonak@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6917-5082

1. Giriş

Rusya, Ukrayna ve Türkiye Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerdir. Bu nedenle bu iki ülke gerek ticari gerekse turizm faaliyetlerinde Türkiye ile sıkı ilişkiler içerisindedirler. Köklü bir geçmişe sahip Türkiye-Rusya ilişkileri özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesi ile birlikte 1990'lı yıllarda hızlıca gelişmiş, 2000'li yıllarda yakın diyaloglar ile yeni bir döneme girmiş ve 2010 yılında kurulan Üst Düzey İş birliği Konseyi ile daha kurumsal bir hâle gelmiştir. Suriye'deki yaşanan olaylar Türkiye ve Rusya arasında gerilime yol açsa da 2016 yılından itibaren ilişkiler yeniden tesis edilmiştir. Türkiye ve Rusya arasında milyarlarca dolar düzeyinde karşılıklı yatırımlar bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2024a). Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkiler ise 16 Aralık 1991 tarihinde Ukrayna'nın bağımsızlığının tanınması ve 3 Şubat 1992 tarihinde diplomatik ilişkilerin kurulması ile başlamıştır. Türkiye-Ukrayna ilişkileri 2011 yılında kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey ile stratejik ortaklığa dönmüştür. 2019 yılındaki ticaret hacmi ise 4,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2024b).

Türkiye'nin bu iki ülke ile Karadeniz'de komşu olması ve turizm açısından avantajlı oluşu her iki ülke vatandaşları için tatil tercihinde Türkiye'yi öncelikli tutmasına neden olmaktadır. Tatillerinde Türkiye'yi tercih eden turistleri milletler açısından sınıflandırdığımızda özellikle Rusya'nın başı çektiği söylenebilir. Milliyetlere göre ziyaretçi sayılarına ilişkin veriler Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Türkiye'yi Ziyaret Eden Turistlerin Dünya Haritası Üzerindeki Gösterimi
Kaynak: TCMB EVDS, 2024.

Şekil 1'de 2023-2024 (ilk 4 ay) içerisinde Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin dünya haritası üzerindeki gösterimi verilmiştir. Rus vatandaşları gibi Alman vatandaşların da bu alanda zirvede olduğunu söylemek mümkündür. Rusya ve Ukrayna'dan 2018-2023 dönemi için gelen turist sayıları ise Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. 2018-2023 Yılları Arasında Rusya ve Ukrayna'dan Gelen Turist Sayısı

Yıllar	Rusya	Ukrayna
2018	5.964.613	1.386.934
2019	7.017.657	1.547.996
2020	2.128.758	997.652
2021	4.694.422	2.060.008
2022	5.232.611	675.467
2023	6.313.675	839.729

Kaynak: Alanya Turistik İşletmeciler Derneği, 2024

Tablo 1’de 2018 yılı baz alındığında 2019 yılında artan turist sayısının 2020 yılındaki pandemi kriziyle ciddi bir düşüşe geçtiği görülmektedir. Pandemi şokunun atlatılmasının ardından 2021 yılında her iki ülkeden gelen turist sayısında %100’ün üzerinde bir artış görülmektedir. Devam eden yıllarda Rusya’dan gelen turist sayısındaki artışın devam ettiği ancak Ukrayna’dan gelen turist sayısında 2022 yılında ciddi bir düşüşün daha olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni ise 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşın başlamış olmasıdır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) bünyesinde yaklaşık 70 yıl boyunca varlığını sürdüren Ukrayna ile Rusya’nın ilişkileri 1991’de SSCB’nin dağılması ile farklı bir boyuta evrilmiştir (Buyar ve Şener, 2022: 138). 24 Ağustos 1991’de Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Parlamentosu, Ukrayna’nın bağımsızlığını ilan eden belgeyi onaylamıştır. Ukrayna-Rusya arasında uzun yıllar boyunca ciddi gerilim görünmese de 21 Kasım 2004’te Rusya yanlısı Yanukoviç ve Batı yanlısı Yuşçenko’nun devlet başkanlığı seçimlerinde karşı karşıya gelmesi ve Yuşçenko’nun zehirlenmesi “Turuncu Devrim” olarak adlandırılan protestoların başlamasına neden olmuştur (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2022). 16 Mart 2014’te Kırım’ın Ukrayna’dan ayrılıp Rusya’ya bağlanma kararı aldığı referandumun ardından 18 Mart 2014’te Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesi gerilimi iyice tırmandırmıştır. Bu yaşanan hadiseler ile Donbas’taki çatışmalar Rusya ile Ukrayna arasındaki gerilimin ilerleyen yıllarda daha kötü bir hâl alacağına ilişkin tahminlerin artmasına neden olmuştur (Siddi, 2022: 894). 9 Eylül 2014’te Normandiya Dörtlüsü olarak adlandırılan Rusya, Ukrayna, Fransa ve Almanya Donbas’taki karışıklıkların sona ermesi amacıyla Minsk Anlaşmasını imzalamış, ateşkesin bozulması ve çatışmaların devam etmesi üzerine Şubat 2015’te İkinci Minsk Anlaşması imzalanmıştır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2022). 2014 yılında Kırım’ın Rusya tarafından ilhaki ile başlayan gerilimli süreç, en sonunda 24 Şubat 2022’de Putin’in Ukrayna’ya özel askeri bir harekâtın başladığını söylemesi ile konvansiyonel savaşa evirilen bir noktaya gelmiştir. Konvansiyonel savaşlarda taarruzda bulunan taraf savunan tarafa göre en az üç kat daha güçlü durumdadır (Çalışkan, 2022: 40-41). Rusya’nın Ukrayna’ya göre bu orandan daha fazlasına sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle böyle savaşların uzun sürmemesi beklenmektedir. Ancak yaklaşık 3 yıldır devam eden bu savaş hâlinin her iki ülkenin de ticari, ekonomik ve sosyal faaliyetlerinde büyük zararlara yol açtığını söylemek mümkündür.

İşletmeler, yaşam döngülerini sürdürmek, istikrarlı bir şekilde büyümek ve rakipleri ile rekabet edebilmek için iyi bir finansal performansa sahip olmalı ve finansal performansını iyi bir şekilde analiz etmelidir (Acar, 2003: 21). Finansal performansını

ölçmek ise finansal tablolardan elde edilen finansal oranlar ile gerçekleştirilir. Örneğin oran analizi paydaşlara gelir elde etmede, alacaklarını toplamada ve stoklarının satılma başarısını ölçmede fayda sağlayabilir (Rostami vd., 2017: 73). Finansal oranlar sağlıklı ise firmanın finansal performansı da sağlıklı olacaktır (Fatihudin vd., 2018: 554). Firmanın performans ölçütleri finansal (cari oran, stok devir hızı, alacak devir hızı vb.) ve finansal olmayan (kurumsal sosyal sorumluluk, çevre indikatörleri, inovasyon vb.) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Ban vd., 2020: 809). Bu çalışmada sadece finansal performans ölçütleri dikkate alınmıştır.

Çalışmada Rusya-Ukrayna Savaşı sürecinde BIST Turizm Endeksi'nde (XTRZM) faaliyet gösteren ve veri devamlığı olan firmaların SWARA ve TOPSIS yöntemleri ile finansal performanslarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın turizm, tedarik yollarına etkisi, tahıl krizi gibi jeopolitik etkileri tüm dünyayı etkilemiştir. Ancak, yakın komşusu olan Türkiye daha ciddi boyutlarda etkilenmiştir. Bu nedenle çalışmada turizm sektöründe 2020-2023 dönemi için firmaların performans sıralamalarının nasıl bir etki altında kaldığını tespit edilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Literatür

Ergül (2014) yaptığı çalışmada, 2005-2012 dönemi için BIST Turizm sektöründe işlem gören firmaların finansal performansını ELECTRE ve TOPSIS yöntemlerini kullanarak araştırmıştır. Elde ettiği sonuçlara göre her iki yöntemin sonuçlarının da birbiriyle uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. 2005, 2006, 2011, 2012 yıllarında Marmaris Altinyunus (MAALT), 2007 ve 2010 yıllarında Net Turizm (NTTUR) ve 2008 ve 2009 yıllarında ise Petrokent Turizm (PKENT) en başarılı finansal performansı gösteren firmalar olarak tespit edilmiştir. En başarısız finansal performansa sahip firmalar ise 2005, 2006, 2007, 2008 (Metemtur (METUR) ve NTTUR), 2009 ve 2010 yıllarında Favori Dinlenme Tesisleri (FVORI), 2011 yılında METUR ve 2012 yılında Altinyunus Çeşme (AYCES) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine BIST Turizm Endeksi üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda Pala (2021) 2016-2020 dönemi boyunca firmaların sergilediği finansal performansı CILOS objektif ağırlıklandırma yöntemi ve MAIRCA yöntemi ile değerlendirmiştir. Elde ettiği bulgulara göre; MAALT'ın 2020 yılı hariç tüm yıllarda en iyi finansal performansa sahip olduğunu ortaya koymuştur. Pandeminin ve sektörel krizin yaşandığı 2020 yılında ise Avrasya Petrol (AVTUR) en iyi finansal performansa sahip olduğunu tespit etmiştir. Ezin (2022) ise yaptığı çalışmada sekiz firma için 2019, 2020 ve 2021 mali tablo verileri ve 2016-2020 dönemi için TCMB Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Faaliyetleri Konaklama (I-55) alt sektörü mali tablo verilerini kullanarak Gri İlişkisel Analiz yöntemini test etmiştir. Elde ettiği sonuçlara göre; 2019, 2020 ve 2021 yıllarında en yüksek performansa sahip firmanın MAALT, en düşük performansa sahip firmanın ise Martı Otel (MARTI) olduğunu tespit etmiştir. BIST'te işlem gören yedi turizm firması üzerinde yapılan bir diğer çalışmada Özçelik ve Kandemir (2015) 2010-2014 dönemi için firmaların finansal performansını TOPSIS yöntemi ile incelemiştir. Sonuçlara göre; 2010 ve 2011 yıllarında Tek-Art Turizm (TEKTU), 2012, 2013 ve 2014 yıllarında ise MAALT'ın en iyi finansal performansa sahip firmalar olduğu gözlenmiştir. En başarısız finansal performansa sahip olan firmalar ise 2010 ve 2012 yıllarında Ütopya

Turizm (UTPYA), 2011 ve 2013 yıllarında NTTUR ve 2014 yılında ise AYCES olarak tespit edilmiştir.

Ghosh ve Bhattacharya (2022) 2019-2021 dönemi için Hint turizm ve konaklama endüstrisinde faaliyet gösteren 31 işletmeyi kriter ağırlıklarını belirlemek için MEREC ve CoCoSo yöntemleri ile analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre her iki endüstri için de pandeminin etkilerinin görüldüğünü ortaya koymuşlardır.

Rostami vd. (2017) çalışmalarında 2013-2015 döneminde Tahran Borsası'ndaki kimya firmalarının finansal performansını Veri Zarflama Analizi ve TOPSIS yöntemleri ile incelemişlerdir. Ban vd. (2020) 2011-2015 dönemi için Romanya'daki imalat sanayisinin önde gelen şirketlerinin finansal performansını Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci ile ağırlıklarını hesaplayarak ve TOPSIS yöntemi ile performansları sıralayarak ölçmüşlerdir. Elde ettikleri sonuca göre şirketlerin genel performansının finansal olmayan göstergeler tarafından önemli bir şekilde etkilendiğini tespit etmişlerdir. Yang (2022) 2021 yılı için ABD'de faaliyet gösteren yirmi imalat firmasının finansal performansı ve piyasa değeri arasındaki ilişkiyi TOPSIS yöntemi ile araştırmıştır. Apple firmasının finansal performans, satış geliri ve piyasa değeri olarak en yüksek sırada yer olduğunu, diğer firmalar için bu kriterlerin sıralamalarında önemli farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Bu duruma göre firmaları değerlendirmede TOPSIS yönteminin yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Demir (2021) 2014-2019 dönemi için çimento sektöründe faaliyet gösteren firmaların finansal performansını kriter ağırlıklarını sıralamak için Bulanık SWARA, performans sıralamalarını tespit etmek için de COPRAS ve MAUT yöntemlerini kullanmıştır. Elde ettiği bulgulara göre; önem ağırlığı daha yüksek olan iki finansal kriterin Tobin Q ve piyasa değeri/defter değeri oranı olduğunu ve bu nedenle çimento sektöründe faaliyet gösteren firmalar için mali tablolardan ziyade piyasa tabanlı bilgilerin daha önem arz ettiğini ortaya koymuştur. Her iki yönetime göre yapılan analizlerdeki ortak sonuç, belirlenen dönem içerisinde Konya Çimento'nun diğer firmalara kıyasla daha iyi bir performansa sahip olduğudur. Terzioğlu vd. (2022) çalışmalarında 2018 yılı için BIST-100 Enerji Sektörü'ndeki 8 firmayı finansal performanslarını ağırlıklandırmada SWARA yöntemi, değerlendirmede ise WASPAS ve VIKOR yöntemlerini kullanarak ölçmüşlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre; WASPAS yönteminde firmalar en iyi finansal performanstan en kötü finansal performansa sırasıyla ENJSA, AKSEN, ZOREN, AYEN, ODAS, AKSUE, AKENR ve BMELK şeklinde sıralanmışken; VIKOR yöntemine göre ise ENJSA, AYEN, AKENR, AKSUE, AKSEN, BMELK, ODAS ve ZOREN şeklinde sıralanmışlardır. Sıralamalar değişkenlik gösterdiği için Borda Sayım yöntemi kullanılmış ve sıralama ENJSA, AYEN, AKSEN, AKSUE ve AKENR, ZOREN, ODAS ve BMELK olarak tespit edilmiştir.

3. Veri Seti ve Metodoloji

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın turizm, tedarik yollarına etkisi, tahıl krizi gibi jeopolitik etkileri tüm dünyada gibi yakın komşu olan Türkiye'yi de ciddi anlamda etkilemiştir. Bu nedenle çalışmada turizm sektöründe 2020-2023 dönemi için firmaların performans sıralamalarının nasıl bir etki altında kaldığını tespit edilmesi ve politika önerilerinin

geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çalışmada BIST Turizm Endeksinde faaliyet gösteren 13 firmadan veri devamlılığı sağlayan firmaların Rusya-Ukrayna Savaşı dönemindeki performans sıralamasının yapılması ve finansal performanslarındaki farklılaşmayı tespit edilmeye çalışılacaktır. BIST Turizm endeksinde yer alan firmalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. BIST Turizm Endeksinde Yer Alan Firmalar

Sıra No	Firma Adı	Firma Kodu
1	Avrasya Petrol ve Turizm	AVTUR
2	Altinyunus Çeşme	AYCES
3	Büyük Şefler Bigchefs	BIGCH
4	Bay Döner Restaurantları	BYDNR
5	DO-CO	DOCO
6	Etiler Gıda	ETILR
7	Marmaris Altinyunus	MAALT
8	Martı Otel	MARTI
9	Merit Turizm	MERIT
10	Petrokent Turizm	PKENT
11	Tab Gıda	TABGD
12	Tek-Art Turizm	TEKTU
13	Ulaşlar Turizm	ULAS

Finansal sıralama yapılırken Çok Kriterli Karar Verme Tekniklerinden TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Analizler Python Jupyter Notebook aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle SWARA yöntemi ile oluşturulan karar matrislerinden finansal oranların yıl bazında ağırlıkları tespit edilmiştir. Ardından veriler normalize edilerek finansal oranların maksimum/minimum değerleri hesaplanmıştır. Devamında TOPSIS yöntemi kullanılarak performans matrisleri oluşturulmuş ve fayda fonksiyonu, optimum değer, performans skoru tespit edilmiştir. Söz konusu firmaların 2020-2023 döneminde ait yıllık verileri Datastream programı aracılığıyla temin edilmiştir. Bu amaçla çalışma kullanılan performans değerleme kriterleri Tablo 3’te gösterilmektedir. Tablo 3’te yer alan performans değerlendirme kriterlerinden ROA, firmaların kâr etmede ne derece etkin olduğunu ortaya koyarken; ROE ise hisse sahiplerinin yaptıkları yatırım karşılığında ne kadar kâr elde ettiğini ortaya koymaktadır (Turnacıgil ve Karakuş, 2022; 155-156). Bir diğer kriter olan Net kâr marjı ise toplam gelir içerisinde ne kadarlık kısmın net kâr olduğunu göstermektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2021). Cari oran, işletmenin cari mali gücünü ve net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını ifade etmektedir (Akgüç, 1998: 24). Asit-test oranı ise likidite oranı olarak da bilinmekte ve cari oranı açıklayıcı bir orandır. Bir firmanın cari oranı yüksek, asit-test oranı düşük ise firmanın daha az likit bir firma olduğu söylenilmektedir (Gönenli, 1991: 79-80).

Tablo 3. Analize Dâhil Edilen Performans Değerlendirme Kriterleri

Kriter	Tanım	İdeal Durum
Aktif Kârlılığı (ROA)	Net Kâr/Toplam Varlıklar	Maksimum
Özsermaye Kârlılığı (ROE)	Net Kâr/Özsermaye	Maksimum
Net Kâr Marjı	Net Kâr/Toplam Gelir	Maksimum
Cari Oran	Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	Maksimum
Stok Devir Hızı	Satılan Malların Maliyeti/Ortalama Stoklar	Maksimum
Borç Devir Hızı	Net Alışlar/Ortalama Ticari Borçlar	Maksimum
Yatırım Sermayesi Getirisi (ROIC)	Net Faaliyet Kârı/Faaliyetler İçin Yatırılan Sermaye	Maksimum
Alacak Devir Hızı	Kredili Satışlar/Ortalama Ticari Alacaklar	Maksimum
Asit-Test Oranı	Kredili Satışlar/Ortalama Ticari Alacaklar	Maksimum
Piyasa Değeri/Defter Değeri	Piyasa Değeri/Defter Değeri	Maksimum
Borç/Özsermaye	Borç/Özsermaye	Minimum
Tobin's Q	Piyasa Değeri+ Toplam Borç/Toplam Varlıklar	Maksimum

Stok devir hızı, stokların bir yıl içerisinde kaç defa satışa dönüştüğü konusunda bilgi verirken (Ceylan ve Korkmaz, 2021: 79); borç devir hızı borçların bir dönem içerisinde kaç kez ödendiğini tespit etmektedir (Akgüç, 1998: 59). Alacak devir hızı ise alacakların tahsil yeteneğini göstermektedir (Akgüç, 1998: 44). ROIC, şirketin o dönem içerisinde gerçekleştirdiği yatırımlardan elde ettiği kârı ifade etmektedir (Önal vd., 2006). Piyasa değeri/defter değeri oranı piyasa değerinin özsermayenin kaç katı olduğunu gösterirken; borç/özsermaye oranı ise borçların özsermayeye oranıdır (Ceylan ve Korkmaz, 2021). Tobin's Q ise firmanın piyasa değerinin varlıkların yerine koyma maliyetine bölünmesi ile hesaplanan ve finansal performansı ölçmek için kullanılan bir orandır (Canbaş vd., 2005: 24).

3.1. Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri

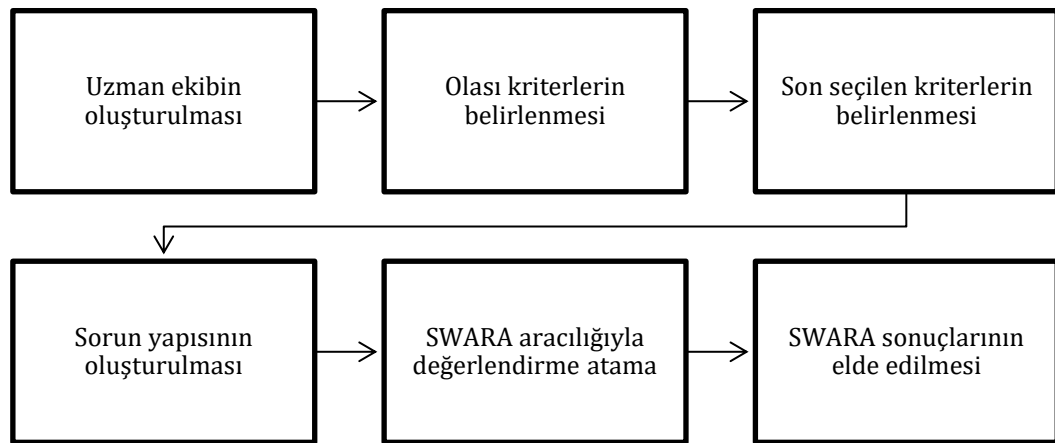
Karar verme, mevcut bilgilere dayanarak çeşitli uygulanabilir alternatifler arasında en iyi eylem planının belirlenmesine yol açan bilişsel bir süreç olarak düşünülebilir. Optimum/tatmin edici çözümler sunan bir problem çözme yaklaşımı olarak kabul edilebilir (Chakraborty vd., 2023). 1950'lerden bu yana çok sayıda Çok Kriterli Karar Verme Tekniği geliştirilmiştir ve bu teknikler bilgi kalitesi ve miktarı, kullanılan metodoloji, kullanım kolaylığı, kullanılan duyarlılık araçları ve doğruladıkları matematiksel özellikler açısından birbirlerinden farklılık göstermektedir (Zavadskas ve Turskis, 2011: 402). Bu doğrultuda Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleri, alternatif seçim ve karar verme ile ilgili problemleri çözme yeteneklerinden dolayı popülerlik kazanmaktadır. Normalde bu tür karar verme problemleri birbiriyle çelişen birçok kriter ve alternatifle ilişkilidir (Arshad vd., 2020). Çok kriterli karar analizi tek bir karar verici veya bir grup tarafından, sonlu sayıda performans kriteri altında, sonlu sayıda karar alternatifinin öznel değerlendirmesini desteklemek için matematiksel ve hesaplamalı araçlar tasarlamakla ilgilenen bir alt disiplin ve tam gelişmiş operasyon araştırma dalıdır ve MCDA/MCDM, matematik, davranışsal karar teorisi, ekonomi, bilgisayar teknolojisi, yazılım mühendisliği ve bilgi sistemleri gibi birçok alandan bilgi kullanılmaktadır (Lootsma, 1999; Behzadian vd., 2012).

Çok kriterli karar verme teknikleri yöntemlerinin arkasındaki temel fikir, değerlendirme için tek bir referans noktası, yani yöntemin kriterini elde etmek amacıyla kriter değerlerini ve ağırlıkları birleştirmektir. Alternatif çözümleri değerlendirmek ve kriter ağırlıklarını belirlemek için çok çeşitli Çok kriterli karar verme teknikleri yöntemleri mevcuttur (Zavadskas ve Podvezko, 2016: 3). Çalışmada verilerin değerlendirilme sürecinde yer alan belirsizliklerin üstesinden gelmek için SWARA (Kademeli Ağırlık Değerlendirme Oran Analizi) yöntemi kullanılmıştır. Çok kriterli karar verme tekniği olarak ise seçilen alternatifin ideal çözüme en yakın, negatif ideal çözüme ise en uzak uzaklıkta olması temel prensibine dayanan (Opricovic ve Tzeng, 2004: 448) TOPSIS modeli uygulanmıştır.

3.2. SWARA

Ağırlık hesaplaması için kullanılan yöntemlerden biri SWARA tekniğidir. SWARA, profesyonellerin ağırlıklarının hesaplanmasında ve nihai değerlendirmesinde önemli rol oynadığı ağırlıklandırma yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Mansory vd., 2021: 139).

SWARA yönteminin temel özelliği, ağırlıklarının belirlenmesi sürecinde niteliklerin önem oranı hakkında uzmanların veya ilgi gruplarının görüşlerini tahmin etme olasılığıdır (Kersulienne vd., 2010: 250). Bu yöntemde en önemli kritere ilk sırada, en az anlamlı olan kritere ise en son sırada yer verilmektedir. Grubunun genel sıralamaları, sıralamaların ortalama değerine göre belirlenmektedir (Kersulienne ve Turskis, 2011: 7). SWARA yönteminin metodolojisi şu şekilde gösterilebilmektedir:

Şekil 2. SWARA Metodolojisi
Kaynak: Narayanan ve Jinesh, 2018.

Bu yöntemde en önemli kritere ilk sırada, en az anlamlı olan kritere ise en son sırada yer verilmektedir. Grubunun genel sıralamaları, sıralamaların ortalama değerine göre belirlenmektedir (Kersulienne ve Turskis, 2011: 7). Kriter ağırlıklarının belirlenmesi için

SWARA yönteminin prosedürü aşağıdaki gibi açıklanabilir (Kersulienne vd., 2010; Ruzgys vd., 2014):

İlk adım olarak önem sırasına göre programa uygun kriterlerin belirlenmektedir. Problemde “n” tane kriter ($c_n, n=1, \dots, n$) uzmanlara ait 1 tane karar vericinin ($k, l = 1, \dots, l$) bulunduğu varsayılmaktadır. Hemen ardından ikinci adımda uzman tarafından en önemli kriterlere 1 puan verilmekte ve sonrasında karar verici uzman değerlendirmeyi 0 ile 1 arasında 0,05’in katları olacak şekilde tekrar değerlendirmektedir. Bu işlem $p_j^k; j = 1, \dots, k = 1, \dots, l; 0 \leq p_j^k \leq 1$ olarak gösterilmektedir. Üçüncü adım ise kriterlerin önem düzeyinin göreceli olarak belirlenmesi aşamasıdır.

$$S_j = \frac{\sum_{k=1}^l p_j^k}{l}; j = 1, \dots, n \quad (1)$$

Bir sonraki aşama olan dördüncü adımda her bir kriter için k_j katsayısının belirlenmektedir.

$$k_j = \begin{cases} 1 & j=1 \\ s_j + 1 & j>1 \end{cases} \quad (2)$$

Bu belirlemenin ardından yeniden hesaplanan ağırlık belirlenmektedir.

$$q_j = \begin{cases} 1 & j=1 \\ \frac{q_{j-1}}{k_j} & j>1 \end{cases} \quad (3)$$

Nihai olarak ağırlık belirlenmektedir ve Denklem 4’deki şekilde gösterilmektedir:

$$w_j = \frac{q_j}{\sum q_j} \quad (4)$$

Burada,

w_j = nihai ağırlıklar

a_j = kriter ağırlıkları

$\sum q_j$ = kriter ağırlıkları toplamını ifade etmektedir.

Tüm bunların yanı sıra SWARA yöntemi karmaşık değildir ve uzmanlar kolayca birlikte çalışabilmektedirler. Bu yöntemin karar almadaki temel avantajı, bazı problemlerde önceliklerin şirketlerin veya ülkelerin politikalarına göre tanımlanması ve kriterleri sıralamak için herhangi bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmamasıdır (Zolfani ve Saparaukas, 2013: 410).

3.3. TOPSIS

Çok kriterli karar verme süreçlerinde karar vericilere yardımcı olmak için geliştirilmiş güçlü bir Teknik olan TOPSIS yöntemi ise ilk olarak C.L. Hwang ve K. Yoon 1981 yılında ideal bir çözüme yaklaşma fikrine dayanan çok amaçlı bir karar analizi yöntemi olmakla birlikte en ideal çözüme yaklaşmak için bir sıralama yaklaşımını içerir. Çözümler, tahmin edilen çözüm ile ideal çözüm arasındaki mesafeye göre değerlendirilmektedir (Lv vd., 2023; Wang vd., 2023). Başka bir ifadeyle TOPSIS tekniği, bilinen klasik Çok Kriterli Karar Verme tekniği yöntemlerinden biri olarak geliştirilmiştir. TOPSIS'in altında yatan mantık, ideal çözümü ve negatif ideal çözümü tanımlamaktır. İdeal çözüm, fayda kriterlerini maksimize eden ve maliyet kriterlerini minimize eden çözümdür, negatif ideal çözüm ise maliyet kriterlerini maksimize eden ve fayda kriterlerini minimize eden çözümdür. Pozitif ideal çözüm, fayda ölçütünü maksimize edip maliyet ölçütünü minimize ederken, negatif ideal çözüm ise maliyet ölçütünü maksimize edip fayda ölçütünü minimize etmektedir (Behzadian vd., 2012: 13052). Özetle, ideal çözüm kriterlerin elde edilebilecek en iyi değerlerinden oluşurken, negatif ideal çözüm kriterlerin elde edilebilecek en kötü değerlerinden oluşmaktadır. TOPSIS Modelinin performans skorunun tespiti aşamasında uygulanan formül aşağıdaki gibidir (Mansory vd., 2021: 143).

$$R_i = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+} \quad (5)$$

Burada $0 \leq R_i \leq 1$, $i = 1, 2, \dots, m$ şeklindedir.

R_i = Seçeneklerin (alternatiflerin) ideal çözüme (en iyi çözüme) olan yakınlığını,

d_i^- = Seçenek i için negatif ideal çözüme (en kötü çözüme) olan uzaklığını ve

d_i^+ = Seçenek i için pozitif ideal çözüme (en iyi çözüme) olan uzaklığı ifade etmektedir.

TOPSIS yöntemine ait bu metodolojik çerçeve şu adımlardan oluşmaktadır (Narayanan ve Jinesh, 2018):

Adım 1: Normalleştirilmiş karar matrisini oluşturmaktadır. Bu adımda çeşitli özelliklerin boyutları, kriterler arasında karşılaştırmalara izin veren boyutsuz özelliklere dönüştürülmektedir.

Adım 2: Ağırlıklandırılmış normalleştirilmiş karar matrisi oluşturulmaktadır.

Adım 3: İdeal ve negatif ideal çözümler belirlenir.

Adım 4: Her alternatif için ayırma ölçütleri hesaplanır.

Adım 5: İdeal çözüme olan göreceli yakınlık hesaplanır.

Sonuç olarak, TOPSIS yöntemi ideal bir çözüme benzerliğe göre sıra tercihinin dayanmakta ve çeşitli alanlarda başarıyla uygulanmaktadır ve yöntem ideal çözüme ulaşarak nihai bileşik puanı hesaplamaktadır (Chodha vd., 2022: 711).

4. Analiz ve Bulgular

Çalışmada kriterlere ait ağırlıkların tespitini takiben TOPSİS yöntemi ile BIST Turizm Endeksi'nde bulunan 13 firmadan veri devamlılığı sağlayan 7 firma Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Veri Devamlılığı Sağlayan Firmalar

Sıra No	Firma	Firma Kodu
1	Altinyunus Çeşme	AYCES
2	Etiler Gıda	ETILR
3	Marmaris Altinyunus	MAALT
4	Martı Otel	MARTI
5	Petrokent Turizm	PKENT
6	Tek-Art Turizm	TEKTU
7	DO-CO	DOCO

12 finansal performans kriterinin hesaplanan değerleri ile bu kriterlerin Tablo 5'te verilen ağırlık değerleri kullanılarak finansal performans değerlendirmesi yapılmaktadır. Tablo 5'te yıllara göre kriter ağırlıkları incelendiğinde Tobin's Q oranının yıllar itibarıyla en yüksek ağırlığa sahip olan oran olduğu görülmektedir. Yıllar itibarıyla sadece asit-test oranının ağırlığı azalırken, ROA hariç diğer oranların artan ve azalan ağırlıklara sahip olduğu görülmektedir. ROA'nın ise 2022 ve 2023 yıllarında ağırlıklarının sıfır olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5. Yıllara Göre Kriter Ağırlıkları (w_j)

Kriterler	2020	2021	2022	2023
Aktif karlılığı (ROA)	0.014	0.020	0.00	0.00
Özsermaye karlılığı (ROE)	0.022	0.027	0.02	0.012
Net kâr marjı	0.011	0.016	0.015	0.02
Cari oran	0.009	0.03	0.008	0.035
Stok Devir Hızı	0.007	0.097	0.045	0.070
Borç Devir Hızı	0.020	0.438	0.027	0.56
Yatırım Sermayesi Getirisi (ROIC)	0.040	0.079	0.50	0.113
Alacak Devir Hızı	0.063	0.175	0.0456	0.043
Asit-test oranı	0.11	0.109	0.100	0.05
Piyasa Değeri/Defter Değeri	0.22	0.087	0.071	0.094
Borç/Özsermaye	0.0279	0.219	0.083	0.022
Tobin's Q	0.447	0.876	0.50	0.567

Çalışmada kriterlere ait ağırlıkların tespitini takiben TOPSİS yöntemi ile BIST Turizm'de bulunan 7 firmanın 12 finansal performans kriterinin hesaplanan değerleri ile bu kriterlerin Tablo 2'de verilen ağırlık değerleri kullanılarak finansal performans değerlendirmesi yapılmaktadır. TOPSİS yöntemiyle yapılan değerlendirmelerin ilk aşamasında performans (P) ve fayda (K_i) fonksiyon değerleri elde edilmiştir ve bu değerler Tablo 6'te gösterilmektedir.

Tablo 6. Optimum ve Fayda Fonksiyon Değerleri

Yıllar		AYCES	ETILR	MAALT	MARTI	PKENT	TEKTU	DOCO
2020	K _i	0.0009	0.0005	0.002	0.003	0.0010	0.0002	0.003
	P	0.902	0.368	0.575	0.000	1.000	0.263	0.555
	Sıra	2	5	3	7	1	6	4
2021	K _i	0.0003	0.0003	0.0012	0.0003	0.000	0.000	0.001
	P	0.500	0.509	1.000	0.776	0.324	0.667	0.000
	Sıra	5	4	1	2	6	3	7
2022	K _i	0.006	0.0035	0.0088	0.0004	0.0061	0.0004	0.007
	P	0.000	0.437	1.000	0.16	0.7267	0.027	0.139
	Sıra	7	3	1	4	2	6	5
2023	K _i	0.001	0.003	0.091	0.014	0.001	0.025	0.070
	P	0.117	0.126	1.000	0.73	0.175	0.000	0.418
	Sıra	6	5	1	2	4	7	3

K_i oranı, bir finansal göstergenin bir yıldan diğerine değişim oranını temsil etmektedir. Bu oran bir şirketin finansal performansındaki yıllık değişimi yansıtmaktadır. Tablo 6'ya göre K_i oranı 2020-2023 döneminde şirketler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin 2022 yılında, Marmaris'in K_i oranı %0,0088 ile en yüksek değere ulaşırken, aynı yıl Tek-Art'ın oranı %0,0004 ile en düşük değere ulaşmıştır. Bu durum bazı şirketlerin finansal performanslarında önemli değişiklikler yaşarken bazılarının ise daha istikrarlı bir performans sergilediğini göstermektedir. Performans Endeksi (P), bir şirketin her yıl için mali performansının karşılaştırmalı bir değerlendirmesidir. Endeks değeri 0 ile 1 arasında değişmekte olup, 1 en iyi performansı, 0 ise en kötü performansı göstermektedir. Örneğin 2021 yılında Marmaris firmasının P değeri en iyi performansı gösteren 1.000 olarak belirlenmiştir. Buna karşılık, DO-CO'nun P değeri genel olarak düşük ve performansı özellikle 2021 ve 2022'de zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Sıralama, en iyi performansı gösteren 1 ile bir performans endeksine dayanmaktadır. 2021, 2022, 2023 yıllarında Marmaris şirketi en yüksek performansa sahipken, 2020 yılında daha düşük sıralamalara sahiptir. Diğer şirketler için de farklı yıllarda farklı sıralamalarda olduğu görülmektedir. 2020 yılında Petrokent şirketi 1. Sırada iken 2021 yılında bu sıralama 6'ya kadar düşmüştür. Bu sıralamalar her şirketin performansının ve rekabet konumunun yıllar içinde nasıl değiştiğini göstermektedir.

5. Sonuç

Karadeniz'e kıyısı olan Rusya ve Ukrayna'nın savaş hâlinde olması Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir. Bu savaşın tedarik yollarına etkisi, tahıl krizi gibi jeopolitik etkileri haricinde turizm üzerindeki etkileri de tüm dünyayı etkilemektedir ancak Türkiye, yakın komşu olarak daha fazla etkilenmektedir. Türkiye'nin Rus ve Ukraynalı turistler için

öncelikli bir turizm alternatifi olması nedeniyle Ukrayna-Rusya Savaşı'nın süregelen sonuçları, turizm sektöründe de ciddi bir biçimde gözlemlendiğinden, etkilerinin BIST Turizm endeksinde de incelenmesi önem arz etmektedir.

Bir firmanın finansal yapısını meydana getiren rakamlar ve gelir tablolarında elde edilen finansal oranlar finansal performansın test edilmesi amacıyla sıklıkla tercih edilmektedir. Performans değerlendirme genellikle birden fazla kriterin dikkate alındığı karmaşık bir süreçtir. Çok kriterli karar verme yöntemleri, bu kriterleri bir arada ele alarak alternatifler arasında daha adil ve dengeli bir kıyaslama yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda çalışmada Rusya-Ukrayna Savaşı boyunca BIST Turizm Endeksi'nde faaliyet gösteren ve veri devamlığı olan Avrasya Petrol ve Turizm, Altinyunus Çeşme, Büyük Şefler Bigchefs, Bay Döner Restaurantları, DO-CO, Etiler Gıda, Marmaris Altinyunus, Martı Otel, Merit Turizm, Petrokent Turizm, Tab Gıda, Tek-Art Turizm ve Ulaşlar Turizm firmaları için SWARA ve TOPSIS yöntemleri ile finansal performanslarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu perspektifte söz konusu firmaların 2020'den 2023'e kadar finansal performansındaki değişiklikleri ve eğilimleri değerlendirilmesinin amaçlandığı çalışmada genel olarak 2022 yılının şirketler için büyük bir finansal toparlanma dönemi olduğu gözlemlenmektedir. Ancak yıldan yıla şirketler arasında önemli farklılıklar mevcut; bu da sektör dinamiklerini ve her şirket için stratejik performans yönetiminin önemini vurgulamaktadır. Yapılan analizler finansal performansın yıllara göre farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla bu bulgulardan elde edilen sonuçlar Ban vd., (2020); Yang (2022) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilmektedir. Gelecek çalışmalarda farklı ağırlıklandırma ve karar verme yönteminin kullanılabileceğinin yanı sıra birden fazla tekniğin de karşılaştırılmasının literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasına gerek olmayan bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Araştırmacıların Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Acar, M. (2003). Tarımsal işletmelerde finansal performans analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (20): 21-37.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*, İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- Alanya Turistik İşletmeciler Derneği (2024). Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı. Erişim adresi: <https://www.altid.org.tr/bilgi-hizmetleri/turkiyeye-gelen-yabanci-ziyaretci/>
- Arshad, S., Kilgore, P., Chaudhry, Z.S., Jacobsen, G., Wang, D.D., Huitsing, K., Reyes, K. (2020). Treatment with hydroxychloroquine, azithromycin, and combination in patients hospitalized with COVID-19. *International Journal of Infectious Diseases*, (97): 396-403.
- Ban, A.I., Ban, O.I., Bogdan, V., Sabau Popa, D.C. and Tuse, D. (2020). Performance evaluation model of Romanian manufacturing listed companies by Fuzzy AHP and TOPSIS. *Technological and Economic Development of Economy*, 26(4): 808-836.
- Behzadian, M., Otaghsara, S.K., Yazdani, M. and Ignatius, J. (2012). A state-of-the-art survey of TOPSIS applications. *Expert Systems With Applications*, 39(17): 13051-13069.
- Buyar, C. ve Şener, U. (2022). Tarihi perspektiften, sosyo-ekonomik değerler açısından Rusya-Ukrayna savaşı ve Orta Asya ülkelerine etkileri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7(2): 136-149.
- Canbaş, S., Doğukanlı, H., Düzakın, H. ve İskenderoğlu, Ö. (2005). Performans ölçümünde Tobin Q oranının kullanılması: Hisse senetleri İMKB'de işlem gören sanayi işletmeleri üzerinde bir deneme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (28): 24-36.
- Chakraborty, S., Raut, R.D., Rofin, T.M. and Chakraborty, S. (2023). A comprehensive and systematic review of multi-criteria decision-making methods and applications in healthcare. *Healthcare Analytics*, 100232.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2021). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. Bursa: Ekim Basım Yayın Dağıtım
- Chodha, V., Dubey, R., Kumar, R., Singh, S. and Kaur, S. (2022). Selection of industrial arc welding robot with TOPSIS and Entropy MCDM techniques. *Materials Today: Proceedings*, 50:709-715.
- Çalışkan, F. (2022). Adım adım Rusya Ukrayna savaşı ve üçüncü tarafların sürece etkisi. *EURO Politika*, 14(2022): 35-47.
- Demir, G. (2021). Türk çimento firmalarının finansal performansının Bulanık SWARA-COPRAS-MAUT yöntemleri ile karşılaştırılması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4): 1875-1892.
- Ergül, N. (2014). BİST-Turizm sektöründeki şirketlerin finansal performans analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1): 325-340.
- Ezin, Y. (2022). BİST turizm endeksindeki firmaların finansal performanslarının gri ilişkisel analiz yöntemi ile değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24): 353-367.
- Fatihudin, D., Jusni and Mochklas, M. (2018). How measuring financial performance. *International Journal of Civil Engineering and Technology*, 9(6): 553-557.
- Ghosh, S. and Bhattacharya, M. (2022). Analyzing the impact of COVID-19 on the financial performance of the hospitality and tourism industries: An ensemble MCDM approach in the Indian context. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 34(8): 3113-3142.
- Gönenli, A. (1991). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. İstanbul: Yön Ajans.
- İktisadi Kalkınma Vakfı (2022). Kronoloji: Ukrayna-Rusya gerilimi. Erişim adresi: [https://www.ikv.org.tr/images/files/Ukrayna_Rusya_Gerilimi_Kronoloji_15_04_2022\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Ukrayna_Rusya_Gerilimi_Kronoloji_15_04_2022(1).pdf)

- Kersulienė, V., Zavadskas, E.K. and Turskis, Z. (2010). Selection of rational dispute resolution method by applying new step-wise weight assessment ratio analysis (SWARA). *Journal of Business Economics and Management*, 11(2): 243-258.
- Kersulienė, V. and Turskis, Z. (2011). Integrated fuzzy multiple criteria decision making model for architect selection. *Technological and Economic Development of Economy*, 17(4): 645-666.
- Jayant, A., Singh, S. and Garg, S.K. (2018). *An integrated approach with MOORA, SWARA, and WASPAS methods for selection of 3PLSP*. Paper presented at the Proceeding of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management. Paris, France. Retrieved from: <https://www.ieomsociety.org/paris2018/papers/473.pdf>
- Lootsma, F. A. (Ed.). (1999). *Multi-criteria decision analysis via ratio and difference judgement*. Boston: Springer.
- Lv, B., Liu, C., Li, T., Meng, F., Fu, Q., Ji, Y. and Hou, R. (2023). Evaluation of the water resource carrying capacity in Heilongjiang, Eastern China, based on the improved TOPSIS model. *Ecological Indicators*, 150: 110208.
- Mansory, A., Nasiri, A. and Mohammadi, N. (2021). Proposing an integrated model for evaluation of green and resilient suppliers by path analysis, SWARA and TOPSIS. *Journal of Applied Research on Industrial Engineering*, 8(2): 129-149.
- Narayanan, A.K. and Jinesh, N. (2018). Application of SWARA and TOPSIS methods for supplier selection in a casting unit. *International Journal of Engineering Research and Technology*, 7(5): 456-458.
- Opricovic, S. and Tzeng, G.H. (2004). Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis of VIKOR and TOPSIS. *European Journal of Operational Research*, 156(2): 445-455.
- Önal, Y.B., Kandır, S.Y. ve Karadeniz, E. (2006). Piyasa katma değeri (MVA) ile finansal performans ölçütleri arasındaki ilişkinin ölçülmesi: İMKB'ye kote 5 turizm işletmesi üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Denetim Bakışı*, (20): 13-30.
- Özçelik, H. ve Kandemir, B. (2015). BİST'de işlem gören turizm işletmelerinin TOPSIS yöntemi ile finansal performanslarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33): 97-114.
- Pala, O. (2021). BİST turizm endeksinde yer alan firmaların CILOS ve MAIRCA tabanlı finansal performans analizi. *ASBİ Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2): 163-185.
- Rostami, A.A.A., Saberi, M., Hamidian, M. and Pour, M.E. (2017). Evaluating and ranking the firms in chemical industry listed in Tehran stock exchange with TOPSIS. *Advances in Mathematical Finance and Applications*, 2(2): 73-79.
- Ruzgys, A., Volvačiovos, R., Ignatavičius, Č. and Turskis, Z. (2014). Integrated evaluation of external wall insulation in residential buildings using SWARA-TODIM MCDM method. *Journal of Civil Engineering and Management*, 20(1): 103-110.
- Siddi, M. (2022). The partnership that failed: EU-Russia relations and the war in Ukraine. *Journal of European Integration*, 44(6): 893-898.
- Terzioğlu, M.K., Kurt, E.S., Yaşar, A. ve Köken, M. (2022). BİST100-Enerji sektörü finansal performansı: SWARA-VIKOR ve SWARA-WASPAS. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 6(2): 2439-2455.
- Turnacıgil, S. and Karakuş, T.F. (2022). Kurumsal yönetim puanlarının işletmenin aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve borçlanma düzeylerine etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1): 145-159.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2024a). Türkiye-Rusya ilişkileri. Erişim adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

- Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (2024b). Türkiye-Ukrayna siyasi ilişkileri. Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ukrayna-siyasi-iliskileri_tr.mfa
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (2024). Milliyetlere göre ziyaretçi sayısı. Erişim adresi: <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/dashboard/4821>
- Wang, C., Li, Z., Chen, H. and Wang, M. (2023). Comprehensive evaluation of agricultural water resources' carrying capacity in Anhui Province Based on an improved TOPSIS model. *Sustainability*, 15(18): 13297.
- Yang, K. (2022). Application of TOPSIS technique for financial performance evaluation of manufacturing firms in US market. *Academic Journal of Business and Management*, 4(16): 116-122.
- Zavadskas, E.K. and Podvezko, V. (2016). Integrated determination of objective criteria weights in MCDM. *International Journal of Information Technology and Decision Making*, 15(2): 267-283.
- Zavadskas, E. and Turskis, Z. (2011). Multiple criteria decision making (MCDM) methods in economics: An overview. *Technological and Economic Development of Economy*, 17(2): 397-427.
- Zolfani, S.H. and Sapauskas, J. (2013). New application of SWARA method in prioritizing sustainability assessment indicators of energy system. *Engineering Economics*, 24(5): 408-414.